

Bognár Tamás
Hortobágyi László
Free Interview April.2001

Igazi másvilág
Eszmecsere Hortobágyi László val tudatunk, tudományunk és zenénk alakulásáról
(Bognár Tamás által)

Nemrégiben hallottam egy szociológiai tanulmány summázataként, hogy az öregek tapasztalatát nem tisztelő, kizárólag önmagát istenítő ifjúsági kultúra óhatatlanul halálra van ítélve. Rendben, mondom, de mégis ki lenne az, aki „vén fejjel” is átlátja ezt a mai dzsumbujt, és legalább némi fogodzót képes adni a mostani zenék mögött meghúzódó történeti folyamathoz. Mindössze egy név jutott eszembe, de az azonnal: *Hortobágyi László*. Az ötven körül járó zenész igazi kultuszfigura: zömében külföldön megjelent, önálló lemezeinek a száma lassan meghaladja a húszat, mégsem valószínű, hogy szerzőjük valaha is „befutna”. Stabil tábora ellenben minden következő kiadványát beszerzi, hiszen jól tudja: bármilyen műfajban is szülessen egy újabb *Hortobágyi*-album, biztos, hogy azelőtt még soha nem létező zene lesz hallható rajta. „Nincs kultúra, amelyben ne volna otthon; minden, ami másvilág, rátartozik” - olvasható egy ajánlóban, mely nagyzolós hangneme ellenére egyáltalán nem túloz. Ugyanis *Hortobágyi* klasszikus zenei iskolázottsága, Indiában végzett zenei gyűjtőkörútja és hangszeres tanulmányai (*Rudra-vina, sitar, tabla*,tb.), megszállott stúdióépítő mivolta, továbbá a felsorolhatatlan mennyiségű zenei nyelv tanulmányozásába fektetett irtatlan melói, olyan rálátást tesznek lehetővé számára a hangok birodalmában, amely csak kevesek kiváltsága. Mindenesre nem túl sok Zeneakadémiát is megjárt manusz képes kiselőadást tartani az indusztriális muzsikák fejlődéséről, – különös hangsúllyal kitérve a *Front Line Assembly* basszusának vonalvezetésére –, s szerintem még elenyészőbb azoknak az arcoknak száma, akik ilyen szellemi háttérrel *ambient, goa, techno* illetve *dub*-lemezek készítésére vetemednek. Na, persze a bevett sémákat *Hortobágyi* esetében hamarjában el kell felejtenünk, mert noha ő is kivesz mondjuk egy *Juno Reactor*-os ’hurkot’ vagy éppen egy *Tipper*-es ’morgást’ az adott zenéből, a mixei mégis totális virtuális világokba csúsznak át. (Arról nem is beszélve, hogy ő nem vaktában pakol, hiszen a zenei

struktúrák ismeretében tisztában van vele, hogy mit mivel célszerű és lehetséges összerakni.)

Hozzáállásának érzékeltetésére egyik legutóbbi albumát hoznám fel példának, amelyen mind az európai, mind az arab kultúrkör számára meglehetősen szentségtörő „muszlim orgonamiséje” hallható: részben saját építésű ill. Európa híres orgonáinak mintavételezett regisztereiből alkotott virtuális orgonán nem létező arab vallási szertartás szólal meg, kiegészülve a tradicionális *müezzin* recitálással. Saját fejlesztésű eljárásával, olyan apró darabokra szedi szét, majd rakja össze a hangot, hogy bármit újraépíthet; így eshetett meg, hogy egy neves népdalénekesnőnek leesett az álla, amikor saját hangján hallotta vissza, az általa soha elő nem adott, megbuherált dalt.

Mindezek mellett, még meg egy nyomós oka van, hogy *Hortobágyi*-t faggatom zene és lét lehetséges fejlődési irányáról. Ő ugyanis nemcsak a hangokat képes rendszerbe foglalni, hanem a társadalomban lejátszódó folyamatok szerves egységeként kezeli az összes művészeti ágat, különböző elméletei és jövőt kutató tanulmányai számos nyelven megjelentek már külföldi szaklapokban.

Tudom, hogy erre nagyon kattog az agyad, ezért hoztam egy friss angol zenei lapot a tavalyi drogfogyasztási statisztikával.

Azonnal szembeötlök, hogy az *eki* és a fű stabil vezető szerepe mellett megjelennek olyan új cuccok, amelyeket tavaly még nem is jegyeztek. Figyelemre méltó például a *ketamin* több mint 30Wo-os fogyasztási aránya, mivel ez a szer a partizó hangulat növelésével szemben pont ellentétes hatást fejt ki: lebénít, agyonvág, mint egy bunkó. Teljesen katonán leszel föle, görccszerűen megmerevednek az izmaid, ellenben belül iszonyúan mozog minden, persze attól függően, mennyit zabálsz. Ketamint egyébként a diliházba, s adnak a skizóknak izomtónus-blokkoló gyanánt.

Olvastam, hogy a leggyakoribb diszkó-baleset ezen a szeren, hogy használói átmennek a zárt üvegajtókon, annyira nincs testérzetük.

Már persze, ha átbírnak. A *ketamin*-t háborús célokra, a test és a tudat szétválasztására fejlesztették ki, így ha a katonának felrobban az alteste a népszerű taposóaknán: semmit sem érez, elcsúszik a puszta csonkokon is. Így a zsoldosoknál ott van ez az *endorfin*-t, *serotonin*-t és *ketamin*-t tartalmazó kapszula, ami ily módon kombinálva tökéletesen leblokkol és kikapcsol. Tudod, az elcsüggesztő ezekben a táblázatokban annak a hosszú távú folyamatnak az előrevetítése, amit reménytelen megfordítani, mert mögötte kizárólag a profit áll. Egyre nagyobb elmék, egyre több

pénzért, egyre jobb szereket találnak ki, mert egyre nagyobb rajta a haszon. Eme csodaszereket kotyvasztó tudósok mindezért morális felelősséget persze nem vállalnak, miközben az anyagok finomabbak, a molekularácsok profibbak lesznek. Ami leszűrhető: növekvő piac, növekvő örvény, mondhatni kémiai *Maelström* (a Föld legnagyobb tengeri örvénye a *Färoer*-szigetekenél - a szerk.). És mindezt egy zenei újságban, a zenei élet szerves részeként, teljesen szenvtelenül közlik az indifferens újságírás gyöngyszemeként.

Kicsit cinikus, de legalább némi információhoz jutsz ezen a téren.

Az ebben a figyelemreméltó, ami a mai elektronikus zene kiugró tehetségeire is jellemző. Fiatal suhancok, haláli kedves, mosolygós, ropogós húsú fgurák, de valójában fogalmuk sincs, mi zajlik körülöttük. Ezek a fickók - mialatt egerrel tunkolják a szoftverek gyönyörűen csillogó, színes 'telefonközpont-tábláit', kurblizzák ezeket a virtuális potikat, - nem tudják, hogy öntudatlanul is kitüremkedik belőlük és zenéjükből a legnagyobb közös társadalmi brutalitás. Persze, hogy nem véletlenül pont ott áll meg, pont azt a hangot teszi be a virtuális szintin, ám ők nem úgy látják az elkészült produktumukat, mint te. Mivel te itt élsz Budapesten, sokkal több az esélyed, hogy benne is légy a globális zenei áramlatokban, meg nem is. Ez egy nagy helyi buli, ennek örülj! Az egészből sokkal több jöhet le számodra elemző kívülállóként, ugyanis mit mond a nyugati (és néhány hazai) halandó az újság lapozgatásakor: "Milyen jó grafikája van ennek itt, jól megbütykölték a skacok, nyilván *MacIntosh*-sal készült, dögi pogrommal" és már nyal is tovább.

E 'zenei-vegyszerek' grafikonjairól jut eszembe, észrevetted, mennyire szabályozottá vált ez az új kultúra is? A világi törvények szerint ugyan tiltott és korlátok közé szorított, de közben kialakul egy szinte teljesen előírászerű élet és tudatforma.

Mennyit kell bevenni, hogyan és mire kell vigyázni...

Melyik mosóport vedd meg, melyik lemezt szerezd be, melyik szert kell benyelned és így tovább...

Kicsit olyan ez, mint a cheatek, meg *walkthrough*-k (csalások és végigjátszások) a játékleírásoknál. Útmutató az élethez. A játékkonzolok fejlődésével amúgy a bőrömön érzem a régóta emlegetett kiszállás-teóriádat. Elég súlyos, amikor már egész nap csak arra vársz, hogy késő este, miután már mindenki "elpusztult", játszhasz végre.

Persze, hiszen sokkal érdekesebbé válik, mint a valóság.

Nézd, itt a legújabb PS2-hirdetés: "Engedd el magad rendszertől és ésszerűségtől, lépj be egy új helyre! Ez nem munkahely, ez nem az otthon. (...) Semmi sem bizonyos, minden lehetséges. Üdvözlégy a harmadik helyen."

Ezt állítottam mindig. Zseniálisan megcsinálták, ez a kép tökéletes lenyomata a mának. Igazi másvilág. Mint egy kígyónak a bőre, úgy fekszik a padon a fickó levetett test-burka, ő pedig a kék lábnyomaival már szépen kilépett, azaz önkéntesen "át-reinkarnálódott" egy ipari produktum-világában. Ez a következő jövőképet sugallja: az indivirtuális műhold csatornák kódolt adásainak 'fogása' úgynevezett személyi kádakban - '*Personal Grave*' -, sóoldatos melegvízben és légzőálcban, intravénás fúzióval történik (hosszabb merülésre kedvezmény). A *VirtuAlien* sisakprogramok - ezek majd a fül mögé beültetett '*slot*-ba' kattintható *VideoDram*-ok lesznek - még beláthatatlan mennyiségű élményt tesznek kiárulhatóvá a mintavett és digitalizált világból. Csupán néhány fiktív szoftver: *Amikor hóhér voltam...*, *Compaq de Sade*, *A Hermaphrodita Sultán háremében*, *A kis Inkvizítor*, *ÉN*, *Himmler*, *Cocalia*, *Softnirvana*, *Hybernaculum*, *Cyborgia'sm.* etc..

Látható azonban, hogy már nem teóriáról beszélünk, mindez a mai gyakorlatba csusszan át. Megjegyzem, tegnap láttam egy interjút a *Tomb Raider* inventorával a CCN-en. *Lara Croft* első megjelenése tudod, hol történt? Valami cukorkát akartak eladni, és azon filóztak, hogy szükség lenne egy virtuális figurára, amit a célkorosztály bekajál, és erre föl született meg a reklámfilm, amelyben egy jól animált csajszi ugrál a dzsungelben. Piff-puff, majd kifordul a nézőhöz és odatartja a képedbe a glükóz tablettát.

Amint egy *korporáció* üzletet szimatol, azonnal valósággá válnak a sci-fik legsúlyosabb rémálmai is... Éppen most olvasok egy tanulmányt, amely 2030-ra teszi az emberi tudat kiónozásának megvalósulását: itt a *NASA*, a reprodukált tudósokat mint a sertéseket adja el a harmadik világnak, s valójában ebben már nem is olyan sok az utópia. Még harminc év, és olyan testrészeid lesznek, amelyet parancsolsz, fantasztikus divatok lesznek, igazi lila köröm, igazi krokodilszem, a hónod alá tetovált géntérképed kódja alapján teszem azt, két hét alatt teljesen meggyógyítják májrákodat egy célgyógyszerrel, vagy valamilyen szintetizált molekuláccsal.

Meddig mehet ez?

Részemről egészen bizonyosra veszem, hogy addig, amíg teljesen át nem építik a testet. Az összes 'szükségtelen' alkotóelemet leépítik, eltűnik a bélrendszer egy része,

a fogazat mai formája, átalakul csontrendszer összetétele, megújulnak az izomtónus vezérlések, áthangolják a hormonháztartást. Ez azért legalább ötven év, de az ember fokozatosan megszabadul a testétől, az biztos. Az élettartamot kitolják 150-160 évre, annál tovább nem valószínű, mert a sejtbe beépített mitokondriális időórát nem lehet átállítani, bár nincs kizárva, hogy idővel ezt is megoldják. Végül is csak öregember lesz a Földön. Képzeld el, milyen az agyad 150 éves korodban? Kívülről enzimkezelt, szoláriumozott sima arcbőr, feszes hús, belül csillószőrös, penészes agyvelő.

Egyenlőre még nem végeztek a géntérkép feltárásával, s ha be is fejezik pár éven belül, még mindig nem tudják megmondani, hogy a 25.000 valahány génből melyik felelős a szemed színéért. De egykoron úgy fogják kezelni a génállományt, mint egy írógépet, tudják majd a 'leütések' következményeit, s onnantól kezdve szétesik az emberi kultúra és az ismert világ. A nyugati társadalom megkövült kaszt-világából elszabadul az egyén besült tudata, és közérzete, divat- és kultúraigénye, valamint a mágneskártyájának banki fedezete fogja megszabni, hogy a genetika adta lehetőségeket mire használják.

Hogy mellel meggyógyítanak vele embereket, vagy éppen kitolják az életkort, az csupán melléktermék. Az ifjúság teljes külalakját a napi divat szerint formálják majd kívánságra, az akkori patkócipő igazi szaru lesz a lábakon, de csak két hétig, mert utána majd ezüstszerű denevér fülekre, illetve aranyzöld gyíkbőrre támadhat kínzó igény. Egyébként ennek szintén itt vannak az előképei, szemléljük csak meg figyelmesen az újság- és TV-reklámokat, vagy a *fantasy*-filmek tömegtermelését. A "Fantagira hercegnő" típusú sorozatok (közel negyvenrészes, másfél órás epizódokból álló amerikai örület, nálunk még nem vetítik - o szerk.) pedig bevonulnak, és lesüllyednek a középosztály fantáziavilágába, illetve színvonalára, közvetlenül a *Szomszédok* és a *Dallas* közé..

Ezekben a filmekben mindenki *transzhumán*, már a normális halandó tűnik aberrálnak. Csupa módosult-tenyésztett arc, általában természetesen a rothadás irányába, olykor az emberek arcából szögek nőnek ki. Emlékszel a *Future Sound Of London* klipjeiben az égbolton megjelenő, fémszerű, borotvaéles, tüskés mégis puha gömbökre? Ezek a rettentő hegyes, fémízű, tudatot átszűrő szimbólumok most fizikai síkon, az emberi arcon, szemén, stb. jelennek meg. Ugyanilyen a szexuális játékok színvonala: cserebogár vagy *scolopendra* (százlábú) felhelyezése a végbelekbe (amúgy óegyiptomi eredetű prosztata-stimuláció), hüvelybe küldött elektronikus galandféreg a *G-pont* ingerlése céljából, vagy kiskorú gyerekek széttépésének filmre vétele előre felkészített stúdióban, álarcos pedofil állatok által. *Gibson* jól megérezte ezt a 'bekövetkező világot', és emlékezzünk csak egy kicsit a *Blade Runner*-ben a bagolyra, illetve a kígyópikkely-molekulán a *Made in Japan* feliratra. Nemrég láttam, hogy a japánok már halakat építenek (bár a *Sony* még csak gépkutyát).

A 45 éves *Holzer Frigyes* nevű magyar fizikusnak elege lett a hazai nyüglődésből, s most a *Pentagon* finanszírozza kaliforniai laboratóriumát. Ez a tehetséges úr ugyanis feltalált egy molekuláris tüt, ami letapogatja az anyagot. Hasonló létezett már különféle lézer és egyéb mintavevőkkel, de itt valóságos molekuláris anyag-mintavétel történik. Nincs más hátra, mint berakni a rendszerbe egy nagyteljesítményű tárolókapacitást, aztán kapcsold ezt össze a fénymásológéppel egyelőre kétdimenziós, de irdatlan ütemű technológiai haladásával, s máris az anyagszintetizátoroknál köthetünk ki.

Itt megvalósul a fogyasztói piacgazdaság igazi ethosza: az egyénre szabott replikáció. A genetika beillesztésével a bioszintetizátorok megjelenése, az *Internet* révén pedig mindez bárki otthonában materializálható az anyagszintetizátor-modemen. Magyarán, ha elegendő pénz van a hitelkártyádon, a molekuláris tüt által letapogatott *Rembrandt*-festmény a lakásodat díszítheti. Nyilvánvaló, hogy egyetlen darab *Rembrandt*-ra sem lesz igény, elsősorban mesterséges nemiszerveket, vegyszereket, és egyéb élvezeti tárgyakat, játékokat, szoftvereket és lényeket fognak szintetizálni. Egyébként már jelenleg is tanúi lehetünk a piacgazdaság elanyagtalanodásának: a pénz kártyákba vonult vissza, a bakelit LP-k CD-kké, majd MP3-fájlokká alakultak.

A szoftverek lassan a teljes fizikai valóságot képesek szimulálni, az emberi tudat is a hálózatokba költözik. Kiürülnek a könyvtárak, eltűnnek a gyárak, átmegy minden a hálóra, ahonnan idővel minden realizálhatóvá válik, ráadásul egyénre szabva. Így néz ki a fogyasztói világ paradicsoma. Kisállat, fogkrém, modulárisan összerakható épület, anyahajó, soha nem látott minőségű termékek hada érhető így el semmi perc alatt. Na de kik használhatják majd ezt a rendszert, mi mozgatja ezt a társadalmat, a fogyasztásnak ezt a végső és legmagasabb formáját? Világos: a *Mastercard*-ok mögött meghúzódó fedezet. Az angolainak bizony ez nem fog menni, valószínű, hogy egy átlag budapestinek se.

Kis ország vagyunk, szédelgünk Nyugat és Kelet között, itt nem árt, ha mindent tudsz, mert különben lehet, hogy nem maradsz életben, vagy elhülyülsz, mint a többi. Ez talán segít, de tartok tőle, hogy a történelem szele az összes nagy koponyát egy hatalmas nyugati istállóba tereli, ahol tudósok a nagyvállalatok és a katonai tömbök sertéseivé alacsonyodnak, s ezzel el is dől, hogy ezen elmék és tudományuk produktumai milyen jövőt alakítanak ki.

“A számítástechnika korában élünk” - szól a közhely, de én még nem láttam olyan kormányzatot sehol a világon, amelynek társadalomirányító vagy parlamenti működését számítógépes döntéshozatali szoftver segítené. Egy szociológiai inputokkal támogatott, jól megírt program részrehajlás nélkül tudná mérlegelni egy adott ország gazdasági, társadalmi, kulturális állapotait. Mindenesetre

hatékonyabban, mint az a *Bocskai* ruhában díszelgő képviselő, aki másfél óránként mond papírról egy ostoba mondatot. Tényleg van erre időnk? Egyetlen egy hatalom se vette igénybe ezt a fantasztikus lehetőséget, persze nem véletlenül. Fogod ezt a hihetetlen bornírt, középkori helyzetet?

Mindeközben a *CIA*-nél és társainál elképzelhetetlen méretű és kapacitású számítógépes rendszereket használnak (lásd *Echelon* és hasonló). A franciák egyébként megunták, hogy 1968 óta a világ létező összes kommunikációs rendszerét lehallgatják és rögzítik az amerikaiak, ezért nekiláttak rendszerbe állítani a maguk hasonló kapacitású rendszerét. Ezekben a rendszerekben a telefonokból, e-mailekből úgynevezett ágens programokkal, kulcsszavakra beinduló "egérfogók" segítségével keresik az utólag is visszakereshető összefüggéseket.

Rendkívül szellemes és ügyes programok léteznek, de olyat nem ismerünk, amely az abortusztörvényre, adószabályokra, újraoltásokra, hormonkészítményekre, stb. valós szociológiai adatok alapján tenne javaslatot egy hájfejű bizottságnak. Ehelyett marad a pusztító parlamenti kreténizmus és piszkos morál.

Egy Neumann Jánosról (a számítógép magyar származású feltalálója) szóló portréfilmben nyilatkozta valaki, hogy Neumann évtizedek óta leírt matematikai elméleteinek még csak a töredékét használják a közgazdasági egyetemeken, miközben pedig óriási hasznot húzhatna belőlük a világ.

Így van, a játékelméleteket is döntően katonai szoftverek tervezéséhez használják. Természetesen amint másképpen tennének, rögtön kiderülne, hogy szociológiai valóságunk tökéletesen ellentmond a politikai felépítménynek. A 60-as években Magyarországon valamelyik táncdalfesztivál részsavazásánál úgy voksolt a nép, hogy a háztartásokban be- és kikapcsolták az elektromos fogyasztókat, a tévések meg ráállítottak egy kamerát a központi erőmű fogyasztásmérő egységére. Így amikor jött a '*kispista*', a halandó fölugrott a fotelből és felkapcsolt rezsót, hősugárzót, amit tudott, a '*nagyjolánnál*' viszont mindent leoltott. Egy másodperc alatt megnyilvánult a valós társadalmi akarat.

Bár az *Internet* használatával újragondolható lehetne az állampolgári részvétel a közösségi struktúrán belül, borítékolom: az efféle megoldásokra az *Internet*-szolgáltatók egy ideig még nem telepítenek új szervereket.

Félnek tőle.

Természetesen. Ezért nincs számítógépes rendszer a parlamentben, és nincs

tudományos intézet, amely a társadalmi folyamatokat szoftverekkel modellezné. Ebben a zengzetes számítástechnikai világban tulajdonképpen csak a legfontosabb helyeken nincs komputer. A hatalom és a pénz számít: az, hogy a másik embert át- és megb""ák, megöljék, kiszedik belőle a zsírt, meg az agyából a tudást. Félreértés ne essék, ez nem pesszimizmus. Ez az emberi társadalmak fejlődésének jelenlegi és megkerülhetetlen iránya.

A világ társadalma és kultúrája nagyfokú kényszerpályán mozog. Szó nincs isteni büntetésről, eleve elrendeltségről, a leghétköznapibb fizikai paraméterek nyomán alakul így a helyzetünk. Mivel a jelenlegi állami szintű döntéshozatalban sehol sem a valóságra támaszkodnak, s kizárólag a kollektív hamis tudat uralma létezik, ezért a társadalom bizonyos oldalirányú elmozdulásai a véletlennek köszönhetők. Így nem az emberi elme, a természet koronája építi a civilizációt, hanem a véletlenek és katasztrófák sodornak minket egy irracionális jövő felé.

Mit értesz az alatt, hogy a társadalom irányítása nem a valóságra épül?

A tudatod függvénye, hogy mit tartasz valósnak. Egyrészt ugye van egy mindennapi tudatunk, ezzel szemben áll az a *Pentagon, KGB, Exxon, Nestlé, Unilever*, stb. képviselte globális tudat, ahol az "igazán nagy dolgok" történnek. A két tudatformát összevetve rögtön kiderül, hogy a társadalom megváltoztatásának a politikusok illetve a művészek által preferált változatai gyereksírámok az *Ohio* atomtengeralattjáró navigációs logisztikájához képest.

Hihetetlen szakadék tátong a mindennapi ember tudata és a fogyasztási szokásokat mérő, piackutató nagyvállalat szakmai tudata között. Az utca emberének reagálása törvényszerű, mindenki egy lakhatóbb világ után vágyik, mégis egyre ostobább, sötétebb, földrajzilag és időben egyre távolabbi ideológiák lesznek számára vonzóak, egyre jobban tért hódítanak a különböző történelmi magaskultúrák teljes félreértelmezéséből származó lidércnyomások. Eközben a valóságban, a nagyvállalatok, bankok, biztosítók, termelők oldalán már-már abszurd hatékonysággal, egyre tökéletesebb tervezéssel építik át a világot.

A *Gillette* cég állítólag hat évet és másfélmilliárd dollárt fordított arra, hogy a hárompengéjű borotváját kifejlessze. Most akkor vessük össze ezt a hatékonyságot és az emberi szörzet eltávolítására irányuló szakmai tervezésre fordított energiát egy halandó humanoid, a világot, például a *Zen* tanok igazságával vagy akár a védikus tudás segítségével megváltani akaró fáradozásaivalés annak hatékonyságával.

A tudomány kényszerpályáját rengeteg tény igazolja. A mai kocsigyártásban például olyan anyagokat fejlesztenek ki, amely öt évig az acélnál is szilárdabb szilikon-acél-műanyag ötvözetként funkcionál, de a plusz egyedik napon porrá omlik. Kell-e

ecsetelnem, hogy ezt elkészíteni mondjuk három nagyságrenddel nehezebb, mint kifejleszteni egy ezer évig tartós anyagot. Látható, hogy profithajszó lényegéből következően ez a rabszolgatudomány is működik, sőt valószerűtlenül hatékony, a termékekbe egyre hatalmasabb szellemi befektetés kerül. Mégsem érted gyártódnak, a termékek nagy része tervezetten használhatatlan, itt rajtakaphatod az elidegenedés piciny morzsáját.

A mai zenékben viszont remekül tetten érhető ez a deformált tudat.

Tökéletesen. A tudomány igazi arca, eltorzult gondolkozásmódja, a vele látszólag nem kapcsolódó művészetekben tükröződik vissza, hiszen szellemi szintjének megfelelő zenei leképezése egy csodálatosan összetett, bonyolult polifon és poliritmikus rendszer lenne. Ehelyett mit hallasz: zajzenéket, értelmetlen csapkodást 4/4-ekkel a végtelenségig, hörgő *goa*-loopokat, amelyek a pofádba verik a valóságot. A világ aktuális zenéje mindig is magából eredeztethető, annak egyenes következménye. Napjainkban egészen elképesztő, hogy a póriás ember, a galaktika eme piciny beszennyezője, milyen módon szublimálja ezt a borzalmas fizikai világot: gyönyörpalotákat, fantasztikus építményeket hoz létre, na nem a valóságban természetesen, hanem virtuálisan. A zene pedig azért a legkülönlegesebb az összes kultúrateremtő virtuális világ közül, mert ez egy fizikai másvilág.

Térjünk rá a mai zene kialakulásának közvetlen előzményeire.

A második világháború után, Amerika új gazdasági birodalmával elindul a zene köznyelvivé válásának folyamata. Az addig csupán a magaskultúra résztvevőinek tudatában létező elit nyelv hirtelen szétterül a tömegek felületén. A fogyasztói társadalom fejlődésével párhuzamosan a köznépi számára is lehetővé válik a kivételezett szellemi pallérozottságú gyönyörökhöz való hozzájutás, ami természetesen a kulturális termékek színvonalasásával, köznyelvvé alakulásukkal jár. (A modell érvényes más művészeti ágakra is, de maradjunk a zenénél.) A komolyzene elveszti vezető szerepét, s helyette kialakul egy egyezményes közkultúra, ami alatt egy időleges zenei köznyelv is értendő. Ez a zenei kultúra ezer gyökérből táplálkozik (*blues*, stb.), de mégis képes összefoglalni az új világ kihívásait, levezetni az általa keltett emocionális feszültségeket.

Primitívtségében az ősember tűz körüli ugrálásához, eksztázisához hasonlítható, amely elementáris volta miatt tulajdonképpen minden schönbergi, elidegenedett komolyzenei struktúránál közelebb áll az emberhez. Én ezt nevezem *Első Hullámnak*, ez kis ráhagyással *Elvis*-től a *Beatles*-ig (ez már a hullám vége) körülbelül a

rock'nd roll korszak.

A csúcán tombol a felhőtlen amerikai életforma, szabad és felhőtlen fogyasztás, mindenki kib...ott jól érzi magát, ettől a köznyelviség. Csajozás, seggrázás, szarvasbikák szexuális tánca a parketten, és olyan egyszerű zenék, amelyektől amúgy a falra mászok. Ellenben a benne résztvevők állati pozitív érzésekkel élték meg az időszakot, hisz minden korábbi, háború előtti, fülledt, fojtott magaskultúrához képest ez valóban maga volt a tiszta levegő, a szabadság. Ebből a szempontból én is nagyra értékelem, bár az akkori videókat visszanézve, kissé megrendítő, hogy az anno legpozitívabbnak vélt elemeiben, például *Hendrix* játékában a bomlás, az elfajulás első jeleit is felfedezhetjük. Ugyanakkor ő indítja el a torzítás, nagyon progresszív, egyre absztraktabb irányú zenélést, a széteffektezett, karcos, gyomorszagató, "*a világ megsérülését*" ábrázoló gitárhangjaival.

Ezt az első hullámodat jól egybevetted, a zenei lexikonok sok-sok fejezetén keresztül tárgyalják az 50-es, 60-as éveket, soul, funk, jazz, pszichedelikus, illene progresszív rock, és még hosszan sorolhatnánk az alcímeket.

Nem szorulok rá a dobozolásra, arra a fogyasztóknak és kiszolgálóiknak van szükségük. Ez az időszak egy nagyon szép dombot rajzol, világosan kivehető az emelkedő és a zuhanó szakasza is. De egy kívülálló számára is egyértelművé tudom tenni az összekötő kapocs mibenlétét. Az első hullám zenei köznyelve azt jelentette, hogy ha Equadortól kezdve Budapest VIII. kerületéig bárhol fölhangzott egy *Chuck Berry*, *Mountain*, vagy egy *Beatles*-szám, mindenki tudta, miről van szó, egyformán értették, hogy a gitáros miért így tekergeti a guzlicát. A zenének a társadalomból kivonuló, de azt pozitívan megváltoztatni akaró, átmenetileg egyezményes nyelve született. Ma már sírnivalón neveltségesnek és naivnak hat ez az '*építsük a világot szeretetből*' attitűd, de a 68-as generációnak iszonyú erőt adott, sokan a mai napig ebből élnek.

Az első jelentős negatív szimptomának a *Beatles* bejelentése számított, elégük lett a rohadt koncertekből, a tömeghisztériákból, a hazug üzletből és a kábítószerekből. A hullám zárókövét én azért későbbre, 1973-ra teszem. Ekkor köszönt be a lidércek ideje az első szörnyeteg kinézetű heavy-metál zenekarok formájában. (Megjegyzem, a zene mindeközben szinte láthatatlanul átcsusszan az alapvetően akusztikus kategóriából elektronikusba.) Ekkor a zene már önmagában kevés, borzasztó látványelemek épülnek a *show*-kba (láncos motorbicikli, lefejezés, tűzfújás), a színpadon kötelező megörülni. A *KISS*, *Alice Cooper*, *Judas Priest*, stb. bandák agressziójában egyébként az volt a 'szép', hogy a pusztulás, a fertő kezdett tetszetős külalakot ölteni. *Marilyn Manson* ennek a leágazásnak a kifinomult legvége.

Részben ebből a talajból nő ki később, - alapul véve természetesen a *thatcheri* Anglia társadalmi helyzetképét és életérzését -, a *punk*, a *Sex Pistols*, a *Második Hullám* előszele.

És akkor mi a metál?

Az egy völgy, ott nem létezett már köznyelv. Hullám alatt én csak azt értem, ahol egy pillanatnyi egyezményes nyelv létrejön, de ezen a téren nem volt ilyen. A nagy brontosaurusok a kezdeti előremutató lendület után szinte mind szétesnek, majd újjáalakulnak, s onnantól már kizárólag a lavina tömegtehetetlensége viszi őket, a piac, a koncertek, az eladás. A sablonokban közösek persze, mindenki hörög és zúz, de köznyelv alatt én egy pozitív társadalmi többletről beszélek, ami a résztvevőkben egy pillanatra összeáll, és testvérivé kovácsolja őket. A metálban ezt akkorra már nem találod meg.

Ebben az értelemben szerintem azóta se volt adott pillanatban fennálló közös nyelvünk. A punkból kinövő *new wave*-nek volt egy másfél éve. Számomra ez a *Második Hullám*, termékeny és fantasztikus időszak, amikor kicsiben ugyanaz megtörtént, mint az *Első Hullám* idején. Micsoda kultúrája volt a koncertlátogatásnak, mennyi együttes, klub, galeri, és kis gubó alakult. Egy kis időre megint egyezményes lett minden, persze társadalmilag messze megosztottabban, mint azt megelőzően, hiszen statisztikailag egy sokkal kisebb létszám birtokolta a *new wave*-et. (A harmadikban már egészen szűk ez a mezőny.) Másfél év alatt ki is herélték természetesen, de soha annyi szabad és független, saját hálózattal rendelkező kiadó nem létezett a világon, mint akkor.

Nagy híve voltam az intellektuális *new wave* pozitív másfél évének. Birtam az ironikus gúnyukat, hogy a világ megváltoztatását a paródia eszközeivel képzelik el. A punk, ugyanennek a pozitív *Második Hullám*-nak egy mélyebben elhelyezkedő köznyelve, viszont megmaradt a társadalom elutasításának és megváltoztatásának radikális kifejezésénél. Itt már megjelennek az önpusztítás elemei (biztosítótűk, korai *piercing* stb.), s ezzel az osztársadalmi agresszió már nem a rendszer megváltoztatására irányul, hanem azt a résztvevők - a hatalom ügyes manipulációja folytán - önmaguk ellen fordítják. A megváltoztathatatlanak tűnő felépítményre saját megsemmisítésükkel reagálnak, de ne felejtjük a társadalmi értelemben alulról jövő, pozitív többletet, ami megint csak általános jellemzője a hullámoknak.

Mindig alulról indulnak, és fent halnak meg.

A (de)evolúciót egyébként rendkívül jól példázza, hogy amíg az *Első Hullám* abszolút globálisan, az ifjúság egész felszínére kiterjed, addig a második már

társadalmi osztályokra hullott szét, ahol a *punk* és a *new wave* intellektuális különbsége miatt a rétegek közötti átjárhatóság csak kérészéletű.

Az acetonos új világ gyökerei a 80-as években keresendők. Számomra a fordulópontot *Michael Jackson Thriller* című videója jelenti, ahol tizenakárhány *zombi* kikel a sírokból, fekete lé (hullabólé) fröcsög a pofájukból, és egy kihalt gyárudvaron a haláltánc-discót ropják. Nos, a művelt közönség ezt sokmillió példányban megveszi és elélvez, a bomlásnak ez a színvonala és élvezeti faktora minden egyéb irányzatot elsöpör. (Ugyanez a filmekben: *Alien*, *Blade Runner*, *Terminátor*, stb.) Tulajdonképpen az egész mai zenei világ a diszkóból nőtt ki, helyesebben szűkült *groove*-ok és *loop*-ok egymás utáni halmazaira. Ha megfigyeled a korai, csillogó, agyonhangszerelt instrumentális diszkókat, az összes mai tánczene nyomait felfedezhet.

Ami Európát illeti, '81-82-ben Hollandiában már voltam olyan klubokban, ahol stroboszkóppal, ugyan csak 20-30 percig, de iszonyatos hangerőn nyomta a DJ, és láttam pár különös német techno bandát is, akik baromi korai, primitív dobgépekkel és fülszagató HiHat-ekkel operáltak. Fél óra után vizes lepedőben vittek el egynémely pácienszt. És ezeket már *acid* buliknak hívták, szóval korán kezdetét vette az elidegenedés savas verziója. Az összefoglaló acid fogalom idővel aztán darabokra hullott, ma már legalább huszonötféle stílus létezik, ami számomra mégis mind ugyanabba a *Harmadik Hullám*-ba tartozik.

Például a rap is?

Persze, ugyanaz a tipikus alulról - New York fekete kerületeiből - induló nyelv a 80-as években, ami mára a legelvontabb formákat ölti. Ki merem jelenteni, hogy amit egy *Quasitomo*, egy *New Flash For Old*, vagy a *Big Dada* brigád csinál, az abszolút magas művészet, a műfaj absztarkciója.

A széttört tudat jelenik meg a zenei stílusok specializálódásában, ezért van huszonöt arca ugyanannak a hullámnak. Egy-egy szelete a társadalmi méreteit tekintve már csak kis fodrocskát képez, és nem hatja át a társadalmi felépítményt annyira, mint korábban, hiszen a különböző stílusok hullámocskáiban már csak az ifjúság egy kis hányada vesz részt. A banktisztviselőnek készülő egyetemista, avagy nagyvállalati alkalmazott kasztba tartozó, jólfésült ficsúr már nem biztos, hogy a klasszikus *acid* partikon is feltűnik.

Erre mondtad egy régebbi interjúdban, hogy “elindulnak Indiába”, vagyis nálunk is kialakulóban van egyféle kasztosodás.

Amennyire az indiai társadalomra jellemző a befelé fordulás, a képzelt belső szabadság megkövült hamistudata, úgy a *Harmadik Hullám*-ba is kizárólag a transzcendentális, hipnotikus, statikus zenék épülnek be. Az összes rendelkezésre álló műfajból csak a pszichedelikus, drogos vonulat szelektálódik ki. S bár így a választék óriásinak tűnik, a mögöttes folyamat mindenütt ugyanazt a célt szolgálja: a szellemi kivonulást, egy exodust ebből a lakhatatlan világból. Vagyis kialakul a különböző társadalmi rétegek közös nevezője. Hiába látod a stílusok eszközhasználatát, zenetechnológiáját különbözőnek, újra hangsúlyoznám: az igazi *dub* bonyolult poliritmiájától a *jungle* primitív *groove* használatáig terjedően, mégis mindegyik ugyanarról szól.

Újabb szokásos világi paradoxon, hogy a legelvonultabb, legegyénibb mennyországkeresést a legdurvább fizikai hatással érik el, itt már nem egy kifinomult, bonyolult zenei szövet ringatja katarzisba az eltávozni vágyót, mint a nagy barokk muzsikákban. Az akusztikai gyönyör, a kellemes, beleket és vesét masszírozó basszus zenetörténeti változást jelez. Hiszen ilyen jó mélyhangok még sose voltak a zenében, sokszor azért is megyek partira, mert az eheti világvégét a zsidbasztó basszusokban képzelem élvezni. Egészen az ókorig visszamenőleg a zene belül, a füleden át érzékelt esztétikai, matematikai-akusztikai arányok, ritmusok, hangszínek révén okozott gyönyört. A mai zenének az áttörése, hogy szellemi pallérozottsága megszűnik, lezuhan ebbe a súlyos, őseMBERI ritmusvilágba, így stimulációja már kívülről hat, ami a hús bombázásában és akusztikai masszázsaiban nyilvánul meg.

A zene élvezete a vérkeringés módosulásában, az adrenalin-termelés felszökésében, és nem a belső individuális katarzisban jelenik meg. Ugyanakkor ez a külső hatás valójában a legbensőbb exodust szolgálja. Az iránta mutatkozó igény pedig folyamatosan nő.

Ennek a huszonöt stílusnak a résztvevője közel egymilliárd ember, na persze a *goai* tengerparttól és *Ibiza* koktélfogyasztó, rongyrázó közönségétől egészen a legsötétebb hangár-bulikig. Az *Alföld*-ön egy négy házból álló falu második épületére éjjel fél négykor az van kiírva hatalmas, kék neonbetűkkel: *Digital Heaven*. Minden benne van, nem?

Amíg a *punk*-ban még felmerül a társadalom megváltoztatására irányuló igény, addig az *acid* parti résztvevőjének már eszébe nem jut, hogy a világot bármilyen módon is értelmezze. Az ő agyuk és tudatuk már diribdarabra töredezett a média és a fogyasztói kultúra új fejezetei által. E nemzedék számára teljesen természetes, hogy lelépjen ebből a világból, hol tablettá, hol hangerő, hol *loop*-olt szekvenciák révén. A

nem létező társadalmi jelenlét szempontjából ez szinte mindegy. Ezek a gyerekek, egyébként tökéletesen érhető módon, az adott lehetőségek közül az egyetlen lehetséges alternatívát választják, hiszen a hatalom, a profit és a multinacionális gépezetekkel szemben semmiféle politikai, társadalmi, fizikai és művészeti artikulációnak nincs esélye. Az érző és lakható világot kereső fiatalok mentsvára az *acid* parti, a hangár, ahol, még ha nem is ér hozzá a mellette rángatózóhoz, mégis egy pillanatnyi emberi meleget, ősi közösséget talál.

Ezt a közérzetet fokozza tablettákkal, hogy minél könnyebben becsatlakozzon ebbe a nagy, közös, eksztatikus akol-melegbe. Mert valamilyen oknál fogva mégis annak a másik embernek a jelenléte tartja az emberi életet elviselhető hőfokon. És ezért van szükségünk arra a társadalmi eksztázisra, ami felülemelkedik a napi valóságon, ez a titka a *Harmadik Hullám*-nak. Ez lenne hát a mi maradván köznyelvünk, ez a radikális módja az elutasításnak, hiszen egy másodpercig sem kérdőjeleződik meg a valós világ, föl se merül, hogy valamin javítani kéne, vagy másképp csinálni. Engedelmes munkaerő módjára ledolgozzuk a heti öt napot, aztán egy vagy két éjszakára lelécelünk, hogy egy másik világban legalább egy picit otthon érezzük magunkat. Ha csak pár órára is, de emberként kezdünk funkcionálni, és úgy érezzük, mintha a világi szervezetek által megcsapolt energiáinkat regenerálnánk, de valójában ez is egy hatalmas pazarlása az emberi életeknek. A *Harmadik Hullám* valódi köznyelve tehát: belépni a festménybe, és *ab ovo* eltávozni erről a lakhatatlan helyről. Mondja valaki, hogy nincs igazuk. Jelenleg amúgy a klasszikus *acid* partikhoz képest rosszabb a helyzet, még ezt a fajta hangárközösséget is el fogjuk veszíteni. Kezd teljesen széthullani ez a kis nyelv, most éljük a *Harmadik Hullám* végét.

Lesz negyedik?

Valószínűleg nem. Elkövetkezik a perszonális hullámok ideje, a *PC-Wave*. Bozótharcosokká válunk az otthoni számítógép virtuális sisakjában a háromdimenziós hangrendszerünkkel. A jelenleg legprofibb ez az egyelőre filmeknél használt *DTS*-rendszer, nyolc teljes spektrumú (nem tömörített) csatornával, s ezeket ide-oda keverheted, pakolgathatod. Képzeld el ugyanezt a berendezést az idővel egyre olcsóbbá váló sisakban, és add hozzá a különböző hangalgoritmusokkal (lásd *Convolution* vagy a híres *Convovolttron*) variálószoftvereket, amelyekkel a saját alfa, béta hullámaidat szinkronizálhatod a virtuális szintik hangszíneivel, frekvenciáival.

Ily módon tíz perc alatt teljes transzba hozhatod magad különböző spektrumfelépítésű hangokkal. A mostani breakbeatben például olyan

felhangstruktúrájú, éles fűvészhangokat használnak, hogy fülesen hallgatva néha szabályosan megtántorodsz, ugyanis pillanatnyi tudatkihagyást (úgynevezett *piknolepsziát*) okoznak.

Nem alakul ki egy virtuális közösség?

De, csakhogy mindenki külön medencében tocsog, legfeljebb a hálón átköszönsz a másíknak. Egyébként a szabadság utolsó bugyrai - valljuk be - a *hacker*-ek kis *Internet*-szobái, amelyek véleményem szerint nagyon szelíd habitussal viszonyulnak a felépítményhez. A *davos*-i sztorit hallottad? *Clintontól Arafat-ig* számos nagykutya személyi adatait, kódjait megfejtették a harmadik 'globállenés' megmozdulás alkalmából. (Seattle-ben, Pozsonyban és Davosban természetesen nem a globalizáció, hanem a multi-ipari kultúra, a multinacionális vállalatok földet kirabló politikája ellen tüntettek.)

Nincs messze az időszak, - az '*e-dzsihád*' - amikor a háborúk a hálóra tevődnek át. A *Pentagon* egy hete jelentette ki, hogy ha bizonyos katonai szervereket kényszerűen rá kell, kössön a hálóra, akkor nem tudja garantálni az USA nemzetbiztonságát. Ezt továbbgondolva igenis puhának tartom a "*szabadság utolsó kis fantomjainak*" a működését, ugyanis jószerivel ez az utolsó lehetőség, ahol valami megváltozhatna. A hackerek tudása óriási pontenciál, ugyanis még nem irányított, képes lenne új alternatívákat kínálni.

Milyen változások várhatók a zenében?

Nagyon érdekes dolgok történnek és nem szabályozott módon. A technikai előrehaladással szinte korlátlan lehetőségek birtokosai leszünk, bárki, bármilyen hangot, bármilyen minőségben létrehozhat.

A gépek, szoftverek felhasználását persze döntően az befolyásolja, hogy milyen hülye a gazdájuk, de az ifjúság most varázsceruzát kap kézhez.

A számítógépekben olyan munkaállomás kezd kialakulni, ahol az audio (az élő), a *midi* (a vezérelt), és a virtuális szintik hangszínkollekciója egy időben áll rendelkezésre, tehát nem kell stúdió, nincs szükség ezer különféle masinára, kábelre és illesztésre. Itt látok egy fantasztikus áttörést, erről a területről ugyanolyan nagy zeneszerzők ugranak majd ki, mint ahogy DJ-k körében kialakultak a nagy katyvaszolók. A zene önmagában tökéletesen meg fog változni, és nem is a nyelvezete, hiszen a ritmus, a hangnem, a hangszín eléggé korlátolt készlettel bírnak. Az említett hullámok az összes műformát elfogyasztották, a legabsztraktabbtól a

legbutábbig mindent többször kimerítettek. A bonyolultság irányába automatikusan nem fejlődhet a zene, sosem fogja elérni az indiai poliritmiát, bár a világ bonyolultsága ezt indokolná.

Azonban a tömegek befogadóképessége és szociológiai tartalma miatt magaskultúra nem jöhet létre, így tehát a meglévő primitív ifjúsági kultúrák által létrehozott műformák újracsomagolása valósulhat csak meg.

A komolyzene tökéletesen ki fog halni, *Beethoven*-t játszani Nyugaton már ma is közröhej, mutánsok foglalkozása. A klasszikus zene az eddigi struktúrált gondolkodásmódjával tért vesztett, de annyiban a valóság előtt jár, (mint minden tudomány a magaskultúrában), hogy muzsikuszainak nagy része már húsz évvel ezelőtt elérte a végpontot, ahonnan nincs tovább. Magánmennyországuk beleütközött a valóság utolsó falába, és onnantól már csak egyedi, nagyon bonyolult konstrukciókat hozhatnak létre, amit rajtuk kívül senki sem ért és élvez. Ezeknek a zenének a szerkezetét hiába ülteted át a valóságba, alkalmazod a komputer világára, senkit sem érdekel, mert ugyanolyan individuális nyelv, mint amilyen a szóló sisakokba süppedt nemzedéké lesz majd. Azokat a zenéket már csak te fogod a legjobban élvezni, mivel annyira a személyedre, az agyhullámodra szabottak lesznek. Az ifjúság az adott technológiával minden létező nyelvet megvalósíthat. A zene csomagolása drámai változáson fog átmenni, soha nem hallott virtuális, akusztikai világok jönnek létre. A legnagyobb stílusok a zenei terek és hangszínek változtatásával alakulnak ki, hogy a basszus éppen dubos vagy drum 'nd bass-es, az ebből a szempontból másodlagos.

A zenei nyelv döntően a kifinomodott akusztikai élmény felé tolódik, amit a vizualitás és egy egyéb érzékszervek bevonásával már nem is biztos, hogy zenének, sokkal inkább ösztimulációs stimulánsnak hívhatnánk. Ennek lényege, hogy a fizikai érzetet, a különböző benyakalt szerek által kialakított másvilágainkat fogják ezek az új térdimenziós rendszerek pótolni. Biztos vagyok benne, hogy elérkezik a technikának egy olyan szintje...

...hogyan nem kell bevenni a drogot.

Úgy van. Te magad összeállítod azt a személyre szabott zenei nyelvet és struktúrát, amivel kedvedre gerjesztheted az agyhullámaidat.

Ilyesmivel amúgy most is kísérleteznek már. A *Coil* zenekar *Time Machine* néven adott ki egy lemezt, amelyen különböző tudatmódosító anyagokat alakítottak hangfrekvenciákká. Legutóbbi albumuk hallgatása során egy tíz

perces cikázó, vibráló hangkollázs után pedig olyan érzés fogott el, mintha egy korábban sosem próbált anyagot nyomtam volna.

Ez a zenének nevezett valami jövője, itt már nincs mese. Egyébként ezt hallom a *Tipper*, vagy *Timo Maas*, stb. vonulatban is, forog az egész. Van egy *BrainWave Synthesizer* nevű szoftverem, amivel megkeresheted a saját alfa/béta frekvenciapontjaidat. Ez pontosan olyan, mint a 3D-s képek, nézed, nézed, fókuszálsz, aztán egyszerre hirtelen belépsz. Itt ugyanez hanggal történik, és sztereóban is funkcionál.

A két hang hirtelen fázisba kerül veled, eléred az 'agyi G-pontot' és megrendülsz. Biztos voltál már úgy, hogy váratlanul felszökött vagy lezuhant a vérnyomásod és egy másodpercre elvesztetted a kontrollt. Képzeld ezt el órákon keresztül, zenével, akusztikával, ráadásul legszemélyesebb igényeid szerint összepakolva. Azonban, ahogy a mai emberfajta - igazi szex helyett - csak autoerotikusan belemaszturbál a másik emberi testbe, úgy a kollektív zenei extázis is csak a múlt visszfényeként marad ránk.

A kísértés mindenesetre óriási.

Nem is akarsz kiszállni, hát ezért kényszerpálya. Résztvevői enni sem nagyon akarnak majd, némelyek ott fognak meghalni a sisakban. Semmi sem lesz jobb nála, pokoli, soha nem tapasztalt gyönyörök elébe nézhetünk. De amikor az emberiség egy része már sisakokba süppedve élvez, a nagyobbik hányad még mindig egy darab kenyérről fog álmodozni a szennyben és mocsokban.

(Free Interview April.2001)